

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Факультет суспільних наук і міжнародних відносин
Кафедра філософії**

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

**УКРАЇНА – ГОРИЗОНТИ МАЙБУТНЬОГО:
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ КОНТЕКСТ**

21–22 березня 2019 р.

Дніпро–2019

И.А. Авдиенко

Днепровский национальный университет имени Олеся Гончара

ПОСТИРОНИЯ: ПРОДОЛЖЕНИЕ ПОСТМОДЕРНИСТСКОЙ ИРОНИИ ИЛИ ЕЁ СМЕРТЬ?

Всякой эпохе свойственна своя манера смешливой интерпретации окружающей действительности. Традицию изображения происходящих событий (литературных, исторических, бытовых) в ироничном ключе заложил ещё Гомер в «Илиаде» и «Одиссее». В последние годы всё чаще мелькает, словно исподволь, в интеллектуальном дискурсе понятие «постирония».

Что же обозначает понятие «постирония»? В каком контексте применяется? Проблема использования данного термина состоит в том, что неясны границы его применения. Модернизм как литературное направление «размыл» рамки использования иронии, её приемлемости вообще. Вспомним «Улисс» Дж. Джойса, в котором на одной странице совмещаются отсылки на христианское учение и шутки про естественные процессы в организме человека. Последующий постмодернизм лишь продолжил данную модернистскую традицию и довел её до безграничных пределов – иронизировать стало возможным над всем, вплоть до шокирующих трагедий. Постмодернистская ирония отличается от модернистской тем, что она становится напрочь абсурдистской, гротескной и связанной с прошлым лишь пастишем; реальные контексты стираются и становятся несущественными. Если С. Беккет как модернист вписывает Владимира и Эстрагона («В ожидании Годо») в серый мир ожидания смерти, приправленный экзистенциальным пафосом и трагикомичными ситуациями и тем самым связанным с трансцендентальным субъектом, то Т. Пинчон как постмодернист в этом уже не нуждается; субъект умер и, следовательно, мы можем оплакать его, не забыв тут же осмеять. В эпоху А. Гитлера за смехом героев С. Беккета скрывается непроницаемый туман тоски по возможности жить вообще, по истине и свободе, за которую можно бороться. Над чем же может смеяться герой Т. Пинчона? С порнографии, с возможности сгореть в атомном огне за пару секунд, с вездесущей многосторонней лжи, где врут и красные, и маккартисты, и хиппи, с религий ньюэйджа, с того, что у тебя-потребителя больше нет свободы. Здесь мы можем увидеть безграничную иронию, которая знает, что она – ирония.

Но что же тогда является постиронией? Есть на данный момент два основных определения:

1. Термин, используемый для обозначения такого состояния, когда искренность становится трудно отличить от иронии.

2. Термин используется для описания произведений искусства, которые отходят от принципов постмодернистской иронии и цинизма, выдвигая искренность в качестве основного мотива.

Здесь мы можем увидеть четкую разницу между постмодернистской иронией и новой – постиронией. Если в первом случае писатель создает ситуацию вечного плавания в мире вечно изменяющегося контекста ради самого процесса создания данной ситуации, то на следующем пласте иронии мы наблюдаем нечто иное, нечто таящееся в постмодернизме, но мало осознающее себя. Это тоска по четким границам, по уже незнакомой нам дихотомии «или правда – или ложь», по твердой почве обоснования своей жизненной и философской позиции. Она выражается довольно просто и результаты мы видим каждый день – радикализация уставших от состояния постмодернистской неопределенности западных людей, мемы как феномен новой массовой культуры и просто растерянность человека, не знающего как спорить ещё. Однако, это ещё не дает нам права считать, что постирония – продукт новой эпохи, именуемой «метамодерном». Как мы можем видеть, «новая искренность» потенциально таится в ситуации постмодерна. Мы так же не можем похвастать тем, что современное человечество прекратило продуцировать симулякры – наоборот, технические возможности сейчас позволяют не останавливаться капиталистической машине в непрерывном изготовлении симуляции. Здесь мы можем перечислить данные возможности – голограммы, секс-куклы, нейросети и т. д. Все перечисленное как бы намекает на то, что мы продолжаем вариться в котле ситуации постмодерна, пусть и с новыми приёмами в качестве самоутешения.

Библиографические ссылки:

1. Сербинская В.А. Постмодернизм и метамодернизм: разграничение понятий и черты метамодернизма в современной литературе. Журнал Парадигма: философско-культурологический альманах, 2017. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/postmodernizm-i-metamodernizm-razgranichenie-ponyatiy-i-cherty-metamodernizma-v-sovremennoy-literature>
2. Пигулевский В.О. Ирония и вымысел: от романтизма к постмодернизму: Научное издание. Ростов-на-Дону: Изд-во «Фолиант», 2002. 418 с. Режим доступа: <http://www.urgi.info/urgiinfofiles/sites/pigulevsky-ironiya/index.htm>
3. Эко У. Заметки на полях "Имени розы". СПб. : «Симпозиум», 2007. 92с.

Є.Г. Бразуль-Брушковський

Communicative Mind and Sustainable Living, @CommunicativeLiving

ТВОРЧИСТЬ, ПІДПРИЄМНИЦТВО І ОСОБИСТІСТЬ ЯК ДОРОГОВКАЗИ НОВОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Проблеми сьогоденної системи освіти, попри всю її географічну варіативність, вбачаються одними й тими ж по всьому світові: слабо керована стандартизованість; сутнісно відтворювальний (re-productive), а не утворювальний (productive) характер; репресивність у багатьох вимірах – від соціального до психологічного контролю; рейтингово-змагальницькі установки на конкуренцію, трансльовані від адміністрації навчальних закладів до учнів; продовжувана практика порівняння особистісних якостей учнів; незацікавленість освітньої системи у цілому та конкретного навчального закладу у розвитку особистості учня; нарешті, стрес, пов'язаний із виконанням надто складних завдань, особливо домашніх.

Усвідомлення цих проблем спонукає до переосмислення основних завдань освіти. Якщо у минулому відтворювальна модель освіти (вчитель вчить, учні – запам'ятовують, вивчають напам'ять, відтворюють) була чи не єдиною можливою, то в умовах нової інформаційної революції, пов'язаної із стрімким розвитком інтернету вона виявляється безумовно застарілою. Залишаючи осторонь питання про наслідки інформатизації та цифровізації освіти для окремої розмови, зазначимо, що перегляду, перш за все, підлягає сама філософія, власне, *місія* освіти.

Не заперечуючи важливість знання як культурної цінності (так би мовити, знання як такого), відзначимо, що освіта повинна бути скерованою на реалізацію потреб індивіда. Оскільки економіка розвивається швидше, ніж реформуються навчальні програми та проявляється результат такого реформування, освіта має плекати і виховувати таку особу, яка вміє і бажає вчитися самостійно – у тому числі й у вигляді неперервної освіти (lifelong education). По-друге, намагання поставити суспільні цілі понад цілями особи повертає нас до тоталітарних сценаріїв розвитку суспільства, де людина виявляється засобом, а не метою, якщо вжити кантівську термінологію.

Нагальним завданням є усвідомлення і реалізація плюралізму освітніх результатів та способів їх досягнення учнями. Під час звичних занять у навчальних закладах студенти призвичаюються до ідеї про те, що до кожного із поставлених питань є правильна відповідь. Можливо, існує дві чи три частково правильних відповіді; але ви завжди знаєте, що правильна відповідь є, і вона

власне тут, у межах класної кімнати та вивченого матеріалу. У реальному житті, однак, немає однієї-єдиної правильної відповіді, яка гарантовано привела б нас до успіху. Більше того, для розв'язання реальних життєвих (соціальних, міжособистісних, економічних) ситуацій часто треба подивитися «поза» саму ситуацію, побачивши, таким чином, світ як тканину потенційностей, вплетену у «ситуацію» (недарма на поліцейському жаргоні в англійській мові так і говорять: «we have a situation here», маючи на увазі значну проблему або дуже небезпечний стан справ). На превеликий жаль, розв'язувати ці «ситуації» в школі не вчать, а в програмах середньої спеціальної чи вищої освіти ці питання викладаються у курсах менеджменту чи конфліктології, що позбавляє учнів можливості побачити взаємозв'язок між тим, як вони спілкуються (а), які цілі вони мають (b) та хто вони є (c).

Освіту слід повернути до її головного завдання: сприяти добробуту та самореалізації людини. То ж і її метою повинно стати виховання головних дороговказів самосвідомої, але при цьому соціальної особистості: (1) самосвідомість, (2) самоуправління, (3) емпатія та (4) соціальні навички. Ці чотири елементи є складовими не лише стабільного й насиченого особистісного життя, але й умовами успішного розвитку підприємницької діяльності.

Початки будь-якої справи – якщо йдеться про підприємництво, а не про монотонну найману працю (яка, до речі, все менше буде когось цікавити вже у прийдешні десятиріччя з огляду на машинізацію та цифровізацію значних сегментів господарювання) – усвідомлення справжніх бажань особи, тобто її самоусвідомлення. Обмеженість у розв'язанні кризових питань господарювання нерідко пов'язана із малоусвідомлюваними внутрішніми обмежуючими установками, якими рясніє свідомість людини, що не має практики рефлексії та медитації – тобто усвідомлення себе, досвіду переживання світу і внутрішньої стабілізації. Підприємництво неможливе також без добре засвоєних навичок самоуправління, у т.ч. тайм-менеджменту, та навичок спілкування і взаємодії із іншими людьми. Бачити інших не як Іншого (у термінах постструктуралізму), а як осіб, які мають так само цінний внутрішній світ, як і я, є умовою розвитку емпатії і, одночасно, такого способу ведення бізнесу, метою якого буде взаємне емоційне та соціальне збагачення та розвиток.

Творчість проявляється не лише у мистецтві, але й у інженерії; так само й підприємець – це не лише створювач бізнесу, але й людина, здатна винаходити та перевинаходити своє власне життя. Тому підприємець – це людина, яка створює/винаходить новий продукт, нову послугу, новий спосіб прожити життя. Вона – винахідник ідей або ж, за словами Віллі Вонка, «мрійник мрій». І

тому творчість, підприємництво і особистість є поняттями, неможливими одне без одного, поняттями, які повинні, нарешті, зійтися в якості головних чинників нової системи освіти.

А.А. Бойко

Днепровский национальный университет имени Олеса Гончара

ЛОГИКА СВЯЩЕННОГО ПРОСТРАНСТВА В ФЕНОМЕНОЛОГИИ РЕЛИГИИ М. ЭЛИАДЕ

Обретение человеком мира, согласно концепции М. Элиаде, начинается с восприятия и разметки особого типа жизненного пространства, а именно священного, которое по своей сути является чем-то крайне важным, сильным и, следовательно, реальным. Архаический человек, находящийся у истоков опыта разметки мира, строит свою жизнь вокруг разного рода священных пространств. Так, например, постройка жилища, принятие пищи, труд были для него неким «таинством» приобщения к священному. Однако для архаического человека пространство не является однородным и в нем наличествуют брешы и разломы. Все что выходит за сферы священного представляется ему чужим, враждебным, аморфным, лишенным всякой структуры и содержания.

Архаическому обществу характерно противопоставление между территорией его обитания и чужим, неизведанным пространством. Так, различают «наш мир», который в ту же очередь и является Космосом, и «иной мир» – чужеродное, неупорядоченное пространство, где обитают демоны, приведения, т.е. все, что выходит за рамки Космоса. Чужая, неизведанная область пребывает в состоянии хаоса, который человек преобразует в космос посредством ритуального воспроизведения космогонии. Для того чтобы мир стал «нашим», его необходимо «сотворить». Труд освоения земли является в этом отношении повторением первичного акта, преобразования Хаоса в Космос, совершенного богами вне времени. «Своей» территория станет тогда, когда акт сотворения мира будет повторен вновь и она будет освящена. Для архаического сознания та территория что не есть его священным миром, не является миром вообще, а остается хаосом, враждебным человеку, недоступным его познанию и овладению.

Без предварительной ориентации, которая предполагает точку отсчета, ничто не может быть начато, а потому архаический человек стремится

расположиться в «центре мира», т.е. у истока его пространства. Исходя из этих представлений в мифологиях традиционных культур отмечается наличие трех космических уровней – земли, неба и нижнего мира, которые сообщаются между собой посредством мирового столпа (лестница у шаманов, Мировое древо), вселенской колонны, т.е. тем, что называется *axis mundi* – мировой осью, которая, в свою очередь, соединяет землю и небо, поддерживает их и обеспечивает связь людей с богами и духами. Расположение *axis mundi* четко детерминировано, оно может находиться лишь в самом Центре мира, т.к. весь обитаемый мир исходит и простирается из него.

Необходимость в священном пространстве вытекает из непреодолимой жажды человека соприкоснуться с бытием. Эта жажда проявляется в желании человека расположиться в сердцевине реального, в самом центре мира, ведь именно из него начал свое существование дающий и упорядочивающий жизнь Космос.

Библиографические ссылки:

1. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении. М., 1937; М., 1999;
2. Элиаде М. Аспекты мифа / Пер. с фр. В. Большакова. — Инвест-ППП, 1995.
3. Элиаде М. Священное и мирское /— М.: Изд-во МГУ, 1994.

Ю.В. Галицкая

Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ФИЛОСОФСКОГО ТЕКСТА ПРИ ПЕРЕВОДЕ

Теоретические проблемы герменевтики в ее главном постмодернистском значении интерпретации занимают важное место как в работах философов, так и в исследованиях лингвистов. По мнению постмодернистов (П. Рикер, Ф. Джеймсон, Дж. Капуто и др.), язык проявляет себя в ситуации «двойной возможности»: с одной стороны, очистить «дискурс» от идолов; с другой – использовать «нигилистическое движение» для того, чтобы сказать то, что однажды уже было сказано. И здесь уместно заметить: в своих концептуальных рамках язык рассматривается с точки зрения его «поведения», которым руководят «правила», но при формулировке этих правил не было попыток «испытать их ценности» в качестве инструментария для анализа интенциональности дискурса. Поскольку текст является, как известно, носителем культурной традиции, философы настаивают, вслед за Хайдеггером, на единстве понимания истолкования и применения. Именно в этом ключе

столь важной становится работа переводчика, который в нашей ситуации должен не только ввести читателя в современный западный дискурс, но и рассчитывать на эффект интереса и понимания в мире благодаря использованию одного с ним научного дискурса, поэтому столь важен уровень научной культуры переводчика в соответствующей области знаний, в данном случае – в философии. Речь идет о том, что нельзя воспроизвести смысл, восприняв его лишь частично, всякий хороший переводчик должен начинать свою работу с глубинного анализа текста. Стоит заметить: очевидно поэтому почти все переводы последних лет философов-классиков постмодернизма на русский и украинский языки сопровождаются комментариями переводчиков. В.В. Бибахин пишет, что переводить «Позиции» Деррида было и вызовом, и удовольствием. Терминология перевода в значительной степени условна и служит скорее «приглашением к работе», поскольку «эйфорические» друзья Деррида, как ранее «тайные» друзья М. Фуко, мало позаботились о деловом систематическом переводе их книг [1, с. 125]. Другой известный переводчик Деррида Д. Ю. Кралечкин пишет в своем весьма метафизическом послесловии к переводу «Письма и различия», что не «понимает» проблему перевода тех или иных «ключевых» терминов, хотя она и составляет излюбленную тему разговоров переводчиков. Именно поэтому он не обсуждает проблему перевода таких «ключевых» для Деррида терминов, как «различие», «опространствование», «письмо», «чисто писание» и «письменность» [2, с. 491].

В отличие от упомянутых выше переводчиков авторитетный и уважаемый в профессиональных кругах Я.И. Свирский дает не «Послесловие», но «Предисловие» к своему переводу Ж. Делеза. Ученый-переводчик подчеркивает, что главный принцип философии, по Ж. Делезу, – это создание понятий, но не понятий о чем-то, что уже предсуществует и требует «своего осмысления», а понятий о том, что еще должно стать объектом, чего еще нет на самом деле [3, с. 5–6]. Местом, где возможно «выхождение за пределы» философских стратегий, Делез считает язык: смысл «выражается предложением, но присутствует в вещах». И удержаться на подобной «кромке», пишет Я. И. Свирский, большое искусство.

Очевидно, что в комментариях знаменитых переводчиков (заметим, с французского), приведенных выше, присутствует некое «философствование» и отсутствует в большинстве случаев та «конкретика», которая, по нашему мнению, ставит переводчиков в тупик (стоит вспомнить, что Ж. Деррида, например, не дает глоссарий к своим трудам). Таким образом, комментарии переводчиков становятся своего рода философским «вступлением» к тексту на

языке перевода, некоей интерпретацией текста источника. Ф. Вюильмар утверждает, что перевод – это «двухфазовый двигатель»: первая фаза – проникновение, вторая – воспроизведение. Именно первая фаза, по мнению знаменитой переводчицы, самая сложная, поскольку случаи «соответствия» писателя и человека достаточно редкие. Переводчик пишет, что ей повезло с переводами немецкого философа Э.С. Блоха, который говорил так же, как писал, а в своей биографии был верен своим идеям и идеалам [4, с. 274]. Как представляется, «проникнуться» текстами таких философов-постмодернистов, как Ж. Деррида или Ж. Делез, – задача не из простых, поэтому проблема глоссария их научных трудов – концептов, концепций и терминов – в переводах на украинский язык была и остается актуальной. Перевод гениальных философов-постмодернистов, которых и на языке оригинала читать совсем не просто, требует не только таланта и не только профессиональной подготовки, но и особого искусства интерпретатора: переводчик может открыть в тексте пласт смыслов, помимо тех, которые эксплицитно вложил туда автор. Прочсть и перевести верно книгу философа-постмодерниста – задача для «настоящего переводчика».

Библиографические ссылки:

1. Бибихин В. В. Послесловие переводчика // Деррида Ж. Позиции. М. : Академ. Проект, 2007. С. 119–125.
2. Кралечкин Д. Ю. Послесловие переводчика // Деррида Ж. Письмо и различие. М. : Академ. Проект, 2007. С. 478–494.
3. Свирский Я. И. Предисловие переводчика // Делез Ж. Логика смысла. М. : Академ. Проект, 2011. С. 5–6.
4. Вюильмар Ф. Перевести – значит прочсть // Иностранная литература. 2011. № 11. С. 272–276.

А.С. Діхтяренко

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО ЯК ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

За останні два десятиліття державне будівництво перетворилося на невід'ємну частину і навіть специфічний підхід міжнародного співтовариства до миробудівництва. Спостерігачі з різних політичних та наукових кіл стали розглядати підхід до державного будівництва як бажану стратегію побудови миру в ряді гучних конфліктів, включаючи ізраїльсько-палестинський, Боснію, Ірак і Афганістан. За словами політолога Андерса Перссона, державне будівництво на міжнародному рівні ґрунтується на трьох вимірах: вимір

безпеки, політичний вимір і економічний вимір. З цих трьох, безпека майже завжди вважається першочерговим завданням.

Загальний аргумент в науковій літературі з державного будівництва полягає в тому, що без безпеки інші завдання державного будівництва неможливі. Отже, коли державне будівництво в якості підходу до миробудівництва використовується в конфліктних і постконфліктних суспільствах, першочерговим завданням є створення безпечних умов для забезпечення більш широкого політичного і економічного розвитку. До теперішнього часу результати використання підходу державного будівництва до миробудівництва були неоднозначними, і в багатьох місцях, наприклад, на Балканах, в Афганістані та Іраку, початкові високі очікування, встановлені міжнародною спільнотою, не виправдалися.

Існує два основних теоретичних підходи до визначень державного будівництва.

По-перше, державне будівництво розглядається деякими теоретиками як діяльність, що вживається зовнішніми суб'єктами (зарубіжними країнами), що намагаються створити або перебудувати інститути слабшої, постконфліктної або неспроможної держави. Ця «екзогенна» школа або школа міжнародних відносин розглядає державне будівництво як діяльність однієї країни по відношенню до іншої, як правило, після деякої форми втручання (такий як миротворча операція ООН).

Друга теорія розвитку слідувала набору принципів, розроблених ОЕСР в 2007 р., щодо підтримки постраждалих від конфлікту держав, які визначили «державне будівництво» як області для допомоги в цілях розвитку. В результаті на замовлення країн-донорів була проведена робота по визначенню, отриманні знань і практики державного будівництва. Ця робота в значній мірі спиралася на політологію. Вона дала визначення, які розглядають державне будівництво як національний процес, заснований на відносинах між державою і суспільством. Відповідно до цієї точки зору країни не можуть займатися державним будівництвом за межами своїх кордонів, вони можуть тільки впливати, підтримувати або перешкоджати таким процесам.

У той час як деякі документи з розвитку намагалися стверджувати, що державне будівництво відбувається у всіх країнах і що з успішного державного будівництва можна багато чому навчитися, існує тенденція звужувати обговорення до найпроблемніших контекстів. У результаті велика частина літератури зайнята постконфліктними питаннями. Критики, загальні для обох шкіл, включають неадекватну стратегію і відсутність координації, слабкість персоналу, а також те, що фінансування є недостатнім або не розраховане за

часом. Більш того, все частіше визнається, що багато із завдань, які ми прагнемо вирішити, є надзвичайно складними, і немає ясності щодо того, як найкраще діяти. Наприклад, вкрай важко забезпечити безпеку в конфліктному середовищі або успішно роззброїти, демобілізувати і реінтегрувати армії. Практично неможливо вирішити проблему значного безробіття в державах, де економіка зруйнована і існує висока неграмотність, або зміцнити верховенство права в суспільстві, де воно ослабло.

Бібліографічні посилання:

1. Перссон А. Державотворення або збереження окупації? // журнал Перетворення конфліктів і безпеки, вип. 2, № 1, 2012. С. 101–119.
2. ОЕСР Концепції та дилеми державного будівництва в нестабільних ситуаціях // Журнал з розвитку. том 9, вип. 3. 2008.

Л.П. Зеленкевич

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

**ПРОБЛЕМАТИКА МЕНТАЛЬНОСТІ НА СЕЛІ У РАМКАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

Соціально-економічне протиріччя у сучасному українському суспільстві полягає в тому, що аграрний сектор економіки потребує змін інституціональних засад економічних відносин задля модернізації, індустріалізації, досягнення європейських стандартів. Необхідність цих перетворень обумовлена соціально-демографічними чинниками та застарілими інституційними засадами, що гальмують розвиток аграрного спектру економіки. Слід відзначити, що соціально-демографічне становище українського села в останні роки погіршилось: багато молоді та активного населення перебралися до міст або виїхали за кордон. Завдяки цьому значна частина сіл майже залишилась без працездатного населення і стала малолюдною, при тому, що базовим адміністративно-територіальним утворенням залишалась первісна громада. Значна частина власників земельних паїв віддала їх за невелику плату в оренду більш ефективному виробнику. Через це з'явилося масове зубожіння сільського населення. Відповідно маленькі громади не мали можливості задовольняти соціальні потреби сільського населення. Надмірна централізація влади не давала можливості здійснювати своєчасний та ефективний маневр для компенсації соціально-демографічної та економічної кризи на селі.

На ці виклики держава відповіла реформою децентралізації. Завдяки чому базова громада, за рахунок об'єднання декілька первісних громад, стала спроможною виконувати соціальні та економічні завдання розвитку на селі.

Але інституційні зміни потребують соціокультурного підкріплення, а саме ініціативної підтримки, активізації самоврядних структур, схвалення селян тощо. Протиріччя між менталітетом селян та інституційними змінами викликає напругу, подолання якої за рахунок соціальної активності акторів зумовлює появу нових соціальних відносин.

Специфіка сучасної України полягає в тому, що суб'єктивні, соціокультурні чинники (ментальність, соціальний характер, соціальна культура та мораль) можуть бути більш впливовими, ніж інституційні, нормативні, законодавчі чинники.

На прикладі ринкових реформ в Україні можна спостерігати, як бажання впровадити ринкові механізми економічних відносин натрапило на перешкоди суб'єктивного характеру. З'явилися позаринкові відносини: корупція, рекет, адміністративний тиск на бізнес, нерівність прав, захват власності тощо. Можливо, що такі ж самі суб'єктивні чинники стануть перешкодою реформам децентралізації і знецінять її здобутки.

Перед науковцями, що вивчають процеси децентралізації, стоїть завдання не тільки досліджувати механізми інституційних змін, але приймати до уваги явні і латентні суб'єктивні чинники здійснення реформ. Адже на процес децентралізації впливають не тільки об'єктивні чинники, а і суб'єктивні, зокрема соціокультурні. Одним із інтегральних соціокультурних чинників є ментальність, глибинна соціальна культура українського селянства. При тому слід враховувати, що існують відмінності у ментальності західних і східних селян, одні з них ближчі до Європи, інші ближчі до східно-слов'янського етносу.

Реакція селян на реформи, що викликані децентралізацією, певним чином формується під впливом компонентів ментальності: ціннісно-сміслових утворень, звичних правил життя, способів ведення господарства, уявлень про належні відносини з владою, зі своєю та сусідською громадами.

Таким чином, реформа децентралізації є проявом та результатом соціальних протиріч між запитом нового рівня економіки і соціально-економічних відносин в аграрній сфері та ментальними соціокультурними матрицями сільського соціуму.

ВІДЧУЖЕННЯ ВІД ПОЛІТИКИ В ФІЛОСОФІЇ Ю. ЕВОЛИ ТА Е. ЮНГЕРА

Нові вітри, що дмуть над Європою, повертають до життя ідеї, які заперечують ліберальний зміст «європейського проекту». Саме того проекту, на якому побудована політична конструкція сучасної «об'єднаної Європи», що сьогодні тріщить по швах. З останньої причини стала актуальною тема повернення до ідей, які поспішно відкинули перші зодчі «європроекту». Цикл історії наближається до нового витка історичної спіралі. Незатребувані раніше консервативні ідеї стають все більш затребуваними. І причиною тому – нове загострення європейських проблем, сформульованих ще Ф. Ніцше, О. Шпенглером, Ю. Еволю та Е. Юнгером. Вони звернули увагу на проблеми цінностей і загальноєвропейської ідентичності, від яких істотно залежить «змістовне наповнення» європейської політики, без яких безнадійно «повисають» в повітрі будь-які найефективніші інститути, механізми і масштабні проекти. Виходячи, з одного боку, з перспективи бачення циклічності людської історії, а з іншого, з точки зору екзистенціальної проблематики відчуження, звернемось до поглядів Ю. Еволи та Е. Юнгера.

Ю. Евола формулює досить гостре питання: «Залишається побачити, скільки людей все ще зберігають вертикальне положення серед руїн» [1]. Це питання тотожне до питання про можливість займатися політичною діяльністю, яка б надихалася «традиційними» принципами. У 1961 р. Ю. Евола надав негативну відповідь на це питання, виходячи із переконання, що Європа наближається до кінця історичного циклу, який пов'язаний із занепадом культури. Він був переконаний, що нічого не можна більше зробити для реалізації політичних намірів. «Екзистенціальні орієнтації», які він дає нам у своїх роботах цього періоду, мають строго індивідуальний вектор [2].

Ю. Евола повністю ігнорує будь-яку політичну перспективу і переносить те, що можливо зробити, в глибини душі. Італійський філософ зазначає, що на даному етапі відсутні умови, необхідні для досягнення будь-якого відчутного і конкретного результату в боротьбі тієї людини, яка залишається вірний традиції. Єдина прийнятна установка, яку така людина може отримати з об'єктивної оцінки ситуації, на думку Ю. Еволи, це відсутність інтересу і відстороненість від усього того, що сьогодні є «політикою», тобто те, що в Античності називали «аполітейя».

Ю. Евола закликає «відокремлених людей», тих, які відчують себе такими, що «повністю знаходяться поза суспільством», «унікати будь-якої

позитивної зовнішньої мети, яка не може бути досягнута в епоху розчинення, подібно до нашої» [3]. На його думку, потрібно зосередитися на «дії без дії», на розвитку і вдосконаленні власної особистості, зайняти неприступну духовну позицію, внутрішньої батьківщини, яку жоден ворог не зможе ніколи ні захопити, ні зруйнувати. Аполітейя не залишає місця для будь-яких надій в політичній сфері і позбавляє сенсу будь-яку спробу дії в суспільному житті: «Нічого неможливо зробити».

Ця позиція не може не нагадати образ Анарха у творчості Е. Юнгера, однак не збігається з ним буквально. Цьому «постмодерністському» герою немає потреби бігти в ліс, щоб уникнути впливу навколишнього нігілізму, йому достатньо досягти висоти, яка дозволяє йому спостерігати за всім на відстані [4].

Характерним в цьому плані є його ставлення до влади. У той час як прибічники анархічних поглядів хоче змусити владу зникнути, Анарх задовольняється тим, що рве з нею будь-який зв'язок. Він не бачить у владі ворога, але й не прагне заволодіти нею, так як йому немає потреби в ній, щоб стати тим, хто він є. Він знаходиться на службі історії, продовжуючи залишатися по той бік історії. Герой Е. Юнгера одночасно живе у сьогоденні, минулому і майбутньому. Перескочивши через стіну часу, він знаходиться в положенні полярної зірки, яка залишається нерухомою, в той час як небесне склепіння обертається навколо неї, «центру колеса, де скасовується час». З такої точки зору благо полягає в тому, щоб проживати, а не переходити, в тому, щоб споглядати, а не розмірковувати, в благочесті, яке дозволяє з'явитися в мисленні розкриттю і забуттю, які разом є суттю *aletheia* [5].

Якщо живеш в кінці циклу і якщо ніщо не може перешкодити циклу дійти до свого завершення, то де, як не в глибинах душі, може перебувати «сутнісна свобода руху»? Як влучно відмітив А. Даніелу: «У світі, який наближається до своєї загибелі, можливий тільки індивідуальне порятунок» [6].

Неможливість політики в її «традиційному» розумінні впливає, можливо, не тільки з фактів, пов'язаних з ситуацією і теорією циклів. Існує певне протиріччя між політикою, яка є частиною відносного і становить тільки форму історичної дії, і традицією, яка є перш за все метаісторичною.

Я вважаю, що ідеї Ю. Еволи і Е. Юнгера мають велике значення для аналізу політичної діяльності у сучасній Європі, хоча модель, яку вони пропонують, ставить під сумнів саму можливість політики. Дійсно, Європа знаходиться в такому стані занепаду, що «традиція» стала для неї чимось революційним. Так відмічав Ю. Евола, відсилаючи нас до такої філософської течії, як «консервативна революція». І сьогодні, в умовах чергового закінчення

історичного циклу, знов актуальна концепція аполітеї може прийняти таку конфігурацію, де сучасний Анарх не прагне втілити традицію у політичній матерії, зберігаючи її як духовну позицію.

Бібліографічні посилання:

1. Эвола Ю. Люди и руины. Критика фашизма: взгляд справа. – М.: АСТ, 2005. – 445 с.
2. Эвола Ю. Оседлать тигра. – С-Пб.: Владимир Даль, 2005. – 512 с.
3. Evola J. The Path of Cinnabar : An Intellectual Autobiography / Julius Evola. – London : Integral Tradition Publishing, 2009. – 284 p.
4. Юнгер Э. Эвмесвиль. – [Ad Marginem](#). – 2013.
5. “Über die Linie” : Penser l'être dans l'ombre du nihilisme », in Les Carnets Ernst Jünger, 1, 1996, p. 49.
6. Alain Daniélou Le chemin du labyrinthe. Souvenirs d'Orient et d'Occident, Robert Laffont-Opera Mundi, Paris 1981, p. 340

Р.О. Ковалевський

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

**ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКУРСНИКА ДО НАВЧАЛЬНО-
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Актуальність теми. Соціально-економічні, політичні, культурні процеси, що відбуваються у сучасному світі сприяють формуванню нових підходів до організації освітнього процесу у вищій школі. Організація навчально-наукової діяльності пріоритетно-спрямована на самостійну та індивідуальну роботу студента і, водночас, зменшення кількості аудиторних годин, що провокує зменшення кількості студентів та мотивації до навчального процесу. Еволюційні зрушення неоднозначно вплинули на перебіг процесу адаптації студентів до навчання у вищих навчальних закладах. Проблемі адаптації приділено достатньо уваги у дослідженнях психологів, педагогів, однак, досить актуальним є соціально-філософський аспект проблеми.

Мета наукової роботи полягає у дослідженні основних проблем та питань психологічної адаптації студентів у вищій школі.

Завдання дослідження: *опрацювати* наукові роботи сучасних психологів, соціологів, які досліджують проблему адаптації; *з'ясувати та розкрити* ключові ідеї проблем адаптації молоді у вищій школі.

У роботі використані методи ретроспективного аналізу та логічного узагальнення.

Висновки. У науковій роботі теоретично проаналізовано проблему психологічної адаптації студентів. У більшості опрацьованих нами джерел проблема не розкрита в повній мірі. Сучасні автори пов'язують її з

необхідністю якісної перебудови системи звичок, необхідністю вмотивованості процесу учіння. Студент-першокурсник з перших днів навчання у вищій школі повинен виявити ініціативність, самостійність, відповідальність, вмотивованість. Необхідною умовою адаптації є здатність першокурсника розпоряджатися своїм навчальним і вільним часом, усвідомлювати значення перебування у вищому закладі, вміння спрогнозувати кінцевий результат свого навчання та майбутнє професійне становлення. Процес адаптації студента до нових умов вважається успішним за таких умов: зміна соціальної ролі особистості з учня на професійно зорієнтованого студента, для успішного функціонування якого важливими рушіями є самовиховання та саморозвиток, встановлення взаємодії з викладачами та ровесниками, оволодіння новими формами, засобами і методами навчання. Одним із шляхів подолання адаптаційного періоду називають організацію психолого-педагогічної підтримки, збільшення ролі куратора академічної групи, як вагомого чинника в процесі адаптації першокурсників.

М.А. Макаренко

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМА САМОВИЗНАЧЕННЯ У КОНТЕКСТІ ОПОЗИЦІЇ «Я – ІНШИЙ»: ДІАЛЕКТИЧНИЙ, ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ ТА ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ АБРИС

Сучасний світ є багатоманітним та непередбачуваним. Глобальне суспільство, що виникло завдяки новим комунікативним технологіям, змінюється так швидко, що людина, яка хоче у ньому органічно розвиватися та реалізувати себе, повинна тримати руку на пульсі часу та вміти ефективно орієнтуватися у незвичних умовах, опановувати нові знання та навички. У такому процесі важливо не загубити себе, а усвідомити власні бажання, розкрити свій потенціал у тих формах активності, які є близькими, сприяють гарному емоційному стану та заохочують до подальшого розвитку. Самовизначення як безперервний процес змін та самоактуалізацій є необхідним та сутнісно важливим для сучасної молоді.

Первісна змістовна розмітка самовизначення бачиться такою, це – здатність до усвідомлення власних інтересів та цілей, своєї позиції стосовно явищ реального світу. Самовизначення пов'язане, у першу чергу, з розумінням самого себе, вмінням дослухатися до власних відчуттів та сигналів тіла. Ця здатність є однією з найбільш ключових у житті кожної людини. На мою

думку, лише самовизначена людина має змогу жити у гармонії з собою та оточуючими, розуміти мотиви як власних, так і їхніх вчинків, та легко відпускати всі ті відчуття, що ведуть до туги, викликають неоднозначні, подвоєні почуття.

Процес самовизначення є доволі складним. Спершу доводиться відкидати нормовані суспільством речі, усвідомлюючи, що на їхньому місці з'явиться порожнеча (що важко пережити емоційно, аксиологічно та екзистенційно, ти наче втрачаєш сенс життя, не отримуючи одразу ж взамін чогось нового), вже потім приходиться розуміння, що цей ефект є необхідним і без нього неможливий розвиток в особистісному плані. Після того настає переживання та прийняття власного ціннісного виміру: ти усвідомлюєш, що маєш свої бажання, свої думки стосовно розвитку ситуацій та способу дії у них, приймаєш те, що маєш на них повне право і не повинен діяти так, як необхідно стороннім людям. За процесом прийняття слідує перетворення мрій та бажань на цілі, вони набувають конкретності, темпоральності, реального виміру та стають досяжними. Процес планування того, як буде досягнута ціль, вимагає концентрації та неабияк загартованого духу, готовності чітко визначити рамки реалізації та стійко дотримуватися цього ритму. У процесі реалізації важливий емоційний стан, наявність ресурсу та впевненості у своїх силах. Подібні трансформації незворотно впливають на особистість, вона вже не може розмірковувати старими нормами та стереотипами, натомість отримує нову – людиноорієнтовану – модель поведінки. Проте оточуючі зазвичай не знають про ці внутрішні зміни та не розуміють/засуджують подібну поведінку, що ускладнює процес адаптації до нового себе. Як би там не було, але така людина чітко відрізняє себе та власні бажання від намірів інших людей, та водночас не забуває, що без інших непросто скласти враження про свої вчинки.

У даній роботі будуть надані абриса процесу самовизначення у контексті присутності проблематики Іншого в діалектиці І.Г. Фіхте, феноменології Е. Гуссерля, екзистенціалізму Ж.-П. Сартра.

Як відомо, І.Г. Фіхте вважав, що надважливим є самоусвідомлення – Я є Я як акт практичного розуму – найвищий акт нашої свободи. Завдяки свободі людина може вільно та свідомо обирати те, що їй найближче, затверджуючи, таким чином, тотожність самому собі. Я надає приклад ствердного судження, тези, що у подальшому буде спростованою. І.Г. Фіхте постулює думку про те, що Я (себе) можна зрозуміти лише тоді, коли є не-Я (Інший). Ми часто бачимо своє відображення в інших людях, вони віддзеркалюють нас, демонструють власні риси характеру, які нам можуть подобатись або призводити до відрази. Спостерігаючи за дзеркальними собою, ми складаємо враження про те, як себе

поводимо, яким чином діємо або ж провадимо бездіяльність. На базі вражень більш чітко усвідомлюється те, ким ти є у сутнісному плані, а ким не хотів би бути ні за яких умов. Таким чином, Я заперечує саме себе та перебуває у опозиції до не-Я як протилежної та відмінної сутності [2]. Далі І.Г. Фіхте говорить про поєднання тези та антитези, фіксуючи, що дії Я та не-Я є подільними, тобто, їхній зміст можна розповсюдити на більш дрібні поняття та явища. Окрім того, йдеться про те, що Я та не-Я спроможні діяти. У такій дії виникає подвоєне відчуття, що стимулює до визначення хоча б задля того, аби розібратися у тому, що та як з тобою відбувається. Розуміючи власні якості та переваги, людина може осмислити світ, сформувати зразки мислення про Всесвіт та доторкнутися до нього хоча б ментально.

Е. Гуссерль торкається проблематики Іншого у «Картезіанських медитаціях». Він стверджує, що кожному з нас потрібен Інший як той, хто дозволить нам зрозуміти нас самих. Інший у цьому контексті може бути як реальною фізичною людиною, так і чимось на кшталт нашого альтер-его, образу у свідомості. Завдяки наявності Іншого або Чужого, на думку Е. Гуссерля, стає можливою інтерсуб'єктивність, тобто взаємодія між Я та Іншим [1]. Для них відкривається інтерсуб'єктивний простір, де вони поводяться однаково і можуть знаходити спільну мову. Осягнення Іншого тут можливе як осягнення себе такого, яким я був вчора, адже той вчорашній-Я для теперішнього-Я вже Чужий, Інший. «Я-Минулий ідентифікуюсь з Я-Теперішнім як Інший-Я». По аналогії зі спогадами (а можливі саме спогади, оскільки для того, аби бути тим, ким я є зараз, я не маю бути тим, ким був вчора) про себе минулого я здатен розуміти інших, співпереживати їм, відчувати їх як себе, бачити у них споріднені душі, виявляти певний зв'язок між нами.

І, нарешті, Ж.-П. Сартр дуже цікаво висловлювався стосовно відносин Я та Іншого: для того, аби засвідчити моє власне існування, потрібен Інший, що переживає мене у горизонті власного досвіду як інтерсуб'єктивність [3]. Інший Ж.-П. Сартра – трансцендентальне відчуття у мені самому – «намагається» від мене втекти, зникає. У таких випадках я втрачаю онтологічну вкоріненість, оскільки не маю можливості для інтерсуб'єктивної комунікації. Разом з тим, я втрачаю сенс власного буття без Іншого. Без його наявності я не можу зрозуміти себе, оскільки він мене об'єктивує. Я – це Інший у мені.

Бібліографічні посилання:

1. Гуссерль Э. Картезианские размышления / пер. с нем. В. Молчанова. СПб: Наука, 2001. С.144–284.
2. Мурский В. В. Учение о нравах и нравоучение как единая система знания (вступительная статья) / пер. с нем. В.В. Мурского. СПб: Изд-во СПб. ун-та, 2006. С. 3–45.
3. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии/ пер. с франц. В.И. Колядко. М.: Республика, 2000. 639 с.

О.О. Митюшина

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

ЖІНОЧИЙ ТРАДИЦІЙНИЙ ОДЯГ СЕРЕДНЬОЇ НАДДНІПРЯНЩИНИ

Актуальність теми. Багатовікові традиції нашого народу завжди приваблювали своєю неоднорідністю та красою. Жіноче вбрання віддзеркалювало не лише національні звичаї традиції, а й внутрішній світ українського народу. Вивчення комплексу вбрання і доповнень до нього є важливим як для історії матеріальної культури, так і для проблеми етногенезу народу, його самосвідомості та самоідентифікації, становлення та розвитку. Адже український одяг, як і культурні традиції розвивався протягом століть. Він зберіг ознаки різних епох, а отже є джерелом пізнання не тільки естетичних поглядів народу, а і його соціальної структури.

Мета наукової роботи полягає у дослідженні генезису жіночого традиційного одягу Середньої Наддніпрянщини з VXII ст. до XXI ст., за допомогою історико-культурологічного аналізу, визначили головні зміни у формуванні та еволюції жіночого традиційного одягу Середньої Наддніпрянщини.

Завдання дослідження: *висвітлили* умови формування та еволюції жіночого традиційного одягу Середньої Наддніпрянщини; *проаналізували* складові компоненти жіночого вбрання; *визначили* основні компоненти доповнення комплексу одягу; дослідили термінологію даної теми.

За основу дослідження нашої роботи було використано системний аналіз та логічне узагальнення. Історико-культурологічний підхід зводиться до виокремлення передумов еволюції культури, а саме соціальних факторів в межах яких сформувалися окремі культурні явища.

Висновок. У науковій роботі досліджено генезис жіночого традиційного одягу Середньої Наддніпрянщини з VXII ст. до XXI ст. Ми підтвердили, що особливості та склад костюма є найважливішою передумовою до вивчення комплексної етнічної історії українського суспільства у той час, а саме соціальної ієрархії, поглядів і уявлень. Жіноче традиційне вбрання складалося з сорочки, запаски, дереги (плахти), корсетки, свити (юпки), кожуха. Налічувалося декілька видів сорочок, що відшивали з різних матеріалів та орнаментували різними візерунками. Ці традиції формувалися в окремих регіонах по різному. Доповненням до комплексу одягу були головні убори, прикраси та взуття. Так голову обв'язували хусткою, яку укладали вузькою

смушкою, зверху клали товсту хустку, зав'язуючи її кінці на потилиці або на підборідді. Заміжні жінки одягали на голову очіпок. До взуття відносилися чоботи: найпоширенішими були чорні, рідко кольорові, які ще називали "чорнобривці". В побуті ходили босі або ж надягали постулати на свята взували черевики. Отже, одяг відноситься до укладу повсякденного життя, що містить в собі елементи культури, спілкування, відпочинку, формування суспільних поглядів та норм. Як і весь побут, одяг трансформується під впливом матеріального виробництва, людських відносин, стану культури, а також географічних умов. Наддніпрянина багата на різноманіття одягу та його доповнення: прикрас, взуття та головних уборів. Нами було детально розглянуто еволюцію традиційного жіночого одягу Середньої Наддніпрянини, проаналізовано термінологію та укладено словник основних термінів, що стосуються даної теми.

А.В. Музылёв

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

СПЕЦИФИКА ФОРМИРОВАНИЯ КОЛЛЕКТИВНОЙ ПАМЯТИ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМИРУЮЩИХСЯ ОБЩЕСТВ

За последние 5 лет украинское общество претерпело массу изменения в сфере политики, культуры, религии и других плоскостях. Причем многие из них обоснованы «возвратом к прошлому». Политики часто апеллируют к событиям вековой и порой даже тысячелетней давности, что особенно часто проявлялось при формировании ПЦУ.

Акцент на конкретных событиях, персонажах и личностях в истории является одним из свидетельств того, что в стране формируется новая «коллективная память». В философском словаре она определяется как совокупность действий, которые предпринимаются коллективом или социумом, по символической реконструкции прошлого в настоящем [1, с. 634].

Однако на деле часто приходится сталкиваться с тем, что данный феномен очень часто является конструируемым. В большинстве случаев в этом заинтересована текущая власть, которая преследует политические мотивы. С формированием новой коллективной памяти сталкивались многие посткоммунистические и постсоциалистические страны, политический вектор которых кардинальным образом изменялся. Необходимо было создавать новые идеалы и устои и, при этом, максимально дистанцироваться от недавнего прошлого.

В таких условиях необходимо формировать новую реальность и не отрывать от ценностей хотя бы одной из групп населения, чтобы искать в них оправдание своих действий. Один из главных исследователей данной проблематики, который и ввел термин «коллективная память», М. Хальбвакс подчеркивал, одной из особенностей коллективной памяти является ее избирательность [2]. Если индивиду и широким слоям населения не будут регулярно напоминать о событиях, датах, героях прошлого, то о них скоро забудут. Часто формирование новой коллективной памяти у населения приводит к тому, что она идет вразрез с установками многих людей, что только провоцирует дальнейшие расколы в обществе. Коллективная память может способствовать усилению конфронтации между различными группами населения. При ее формировании обращаться можно как к «славыным» моментам прошлого, так и трагичным [3]. Это поможет продемонстрировать наличие как «великих» момент, так и драматических поражений. Причем в последнем случае, велика вероятность сформировать коллективную обиду у одной части населения по отношению к другому государству, народу, религиозной или этнической группе.

Исследователи данной проблематики обратили внимание, что некоторые события из прошлого получают привилегированный статус, в то время как о других предпочитают умалчивать [4]. Украинский кейс в данном случае является очень показательным, поскольку за короткий временной промежуток страна пережила серьезные социальные потрясения и трансформации. Причем формирование коллективной памяти в нашей стране, как и во многих других, носит контекстуальный характер, т.е. во многом зависит от текущего политического положения [4]. За последние 20–30 лет через это прошли многие государства.

На одни и те же воспоминания о прошлом сохраняется разный взгляд, что обусловлено социально-психологическими особенностями групп и их представителей, а также ранее сформированными установками. Формирование единой коллективной памяти осложнено тем, что пока идет сплочение одной части населения вокруг определенных образов, героев, событий и т.д., другая это отвергает, что только усиливает имеющиеся расколы. Это может привести к дальнейшим социальным и политическим потрясениям.

Список использованной литературы:

1. Турбина, Е.Г. Память коллективная // Современный философский словарь / Под общ. ред. Е.В. Кемерова. — 2-е изд., испр. и доп. Лондон ; Франкфурт-на-Майне ; Париж ; Люксембург ; М. ; Мн. : ПАНПРИНТ, 1998. С. 634–642.
2. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс. Пер. с фр. и вступ. статья С.Н. Зенкина. – М. : Новое издательство, 2007. – 264 с.
3. Volkan Vamik D. Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism. New York: Farrar, Straus

& Giroux. 1997.

4. Емельянова Т.П. Коллективная память в контексте обыденного политического сознания [Электронный ресурс] // Информационно-гуманитарный портал «Знание. Понимание. Умение». 2012. № 4 (июль — август). URL: http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2012/4/Emelianova_Collective-Memory/

К.Д. Оленич

Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара

АНТИЭСТЕТИЧЕСКИЕ НАЧАЛА ИСКУССТВА

Каждой эпохе свойственна эстетическая рефлексия, позволяющая переосмыслить собственное наследие. В современном эстетическом дискурсе всё чаще фигурирует термин «антиэстетика».

Проблемы с термином заключаются в том, что сама категория антиэстетического весьма шаткая и субъективная. Поэтому, в некоторой степени, термин может являться излишеством, так как не указывает на нечто определённое. Но также, термин может указывать на некоторую культурную переменную, но это понимание вне искусства – это мораль. Для нас, антиэстетическое – невозможно и возможно одновременно. Это основа искусства и творчества, и то за счёт чего оно обретает жизнь и приоткрывает бытие. Далее, мы попытаемся подтвердить это положение.

Целью работы мы видим переосмысление понимания искусства, эстетики и антиэстетики. Мы хотим выразить одну мысль – говорить об искусстве невозможно. Это важно, поскольку поднятие подобных вопросов встряхивает старые представления и даёт толчок к новым поискам. Автор ни в коем случае не считает, что этой работой открывает новые горизонты или претендует на высокую степень оригинальности мыслей.

В работе мы опирались на труды М. Бланшо, М. Хайдеггера, В. Беньямина, Аристотеля и Ф.В.Й. Шеллинга. Мы посчитали предоставить работу в такой форме, поскольку подобная краткость способствует более полному развёртыванию мысли автора.

1. Искусство – это постоянный процесс, творчество.

1.1 Искусство не имеет конца и начала.

1.2 Истинное искусство не может быть подражанием природе.

1.3 Искусство всегда отделено от мира.

2. Искусство имеет цель.

2.1 Цель не следует понимать практически. Она является сутью искусства.

2.2 Цель истинного искусства – приоткрытие бытия, обнажение ничто.

2.3 Искусство способно создать необходимое напряжение, благодаря которому обнажается ничто.

2.4 Это важно, так благодаря обнажению ничто человек осознаёт себя в моменте бесконечности – своё бытие (бытие здесь).

2.5 Эту цель нельзя рассматривать как атрибутивную, так как ничто входит в искусство.

2.6 Всё что ведёт к ничто в ничто и заканчивается.

2.7 Истинное искусство – это искусство, лишённое своего атрибута, обнажённое бытие – ничто.

2.8 Ничто является истоком искусства.

3. Эстетика атрибутивна. Это внешняя форма искусства, при помощи которой человек может его воспринимать.

3.1 Атрибуты – всегда внешнее проявление искусства.

3.2 Язык искусства изменчив. Само искусство остаётся прежним.

3.3 Язык также атрибутивен. Это форма коммуникации человека с искусством и наоборот.

4. Искусство отделено от своих атрибутов.

4.1 Именно поэтому понятия: эстетика, красивое, некрасивое – существуют только вне искусства.

4.2 Они отводят от того разрыва, в котором искусство является здесь-бытием.

5. Такие функции искусства, как: осмысление мира, как внешнего, так и внутреннего, эстетизация мира и т.д. – атрибутивны. Они привнесены человеком.

6. Термин антиэстетика следует рассматривать сугубо внутри самого искусства.

6.1 Это внутреннее состояние искусства. Искусство само в себе антиэстетично.

7. Любой диалог об искусстве – бессмыслен.

Библиографические ссылки:

1. Аристотель. Риторика. Поэтика / пер. с древнегреч. О.П. Цыбенко, В.Г. Аппельрота. М. : Лабиринт, 2000 224с.

2. Беньямин. В. Учение о подобию. Медиаэстетические произведения. Сб. статей / пер. с нем. И. Болдырева, А. Белобратова, А. Глазовой, Е. Павлова, А. Пензина, С. Ромашко, А. Рябовой, Б. Скуратова и И. Чубарова. М. : РГГУ, 2012. 288 с.

3. Бланшо. М.: Пространство литературы / пер. с франц. Б. В. Дубин, С.Н. Зенкин, Д Кротова, В.П. Большаков, Ст. Офертас, Б.М. Скуратов. М. : «Логос», 2002. 288с.

4. Хайдеггер. М. Лекции о метафизике / пер. с нем. С. Жигалкина. М. : Языки славянских культур, 2010. 160с.

5. Шеллинг Ф. В. Й. Сочинения в 2 т. Т.2. / пер. с нем. М.И. Левиной, А.В. Михайлова. М. : Мысль, 1989. 636с.

А.В. Пацев

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ПЕРЕОСМЫСЛЕНИЯ ФЕНОМЕНА «ФИЛОСОФИЯ» В ОБЫВАТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЕ МЫСЛИ

1. По умозрительным наблюдениям и экспериментальным исследованиям автора состояние отношения нашего общества в своей **обыденности** к феномену **«философия»** является ироничным, снисходительным, пренебрежительным, не доверительным и несправедливым.

2. Несправедливость осуждения феномена **«философия»** **обыденным** воззрением нашего общества выражает пренебрежительную оценку одного из самых прогрессивных достояний человечества как такового – **культуры его мысли**, присущей любой прогрессивной культуре: от Запада до Востока и в направлении любых других частей света, которые донесли нам свои переживания и суждения словом.

3. Чтобы ощутить драму, заложенную выше, а также раскрыть несостоятельность допущенной несправедливости, стоит осмотреть несколько моментов, касающихся **культуры мысли** как таковой и ее итерации в **обыденности** нашего общества, и провести связь между ней (культура мысли) и феноменом **«философия»**, как подходящей (и устоявшейся в прогрессивном мире) практикой наполнения этой самой **культуры мысли**.

4. Для проведения этой операции нам потребуются **герменевтико-исторический** и **экспериментально-умозрительный** подходы.

5. В следствие применения **герменевтико-исторического** подхода для общего осмотра **истории мысли** таких культурных регионов как Европа, Индия, Китай и Египет (как мертвая культура), мы получили следующий результат: прогрессивные культуры нашего мира приобретают в глазах других культур такой статус (прогрессивность) постольку, поскольку они могут предоставить результат работы **мыслительной культуры** своего общества, выразившего свои переживания, связанные с различными условиями проживания в данных регионах, а так же поддерживают связь с достоянием этой **культуры мысли**.

6. Применяя **экспериментально-умозрительный** подход, мы обязательно вынуждены принять следующее положение: мы признаем **осознание** ведущим основанием жизнедеятельности **человека**, а также порицаем недостаток любого рода **мыслительной культуры**, выработанной **осознанием**, в отношении более развитых **культур мысли**, выработанных в

других частях света.

7. Вследствие применения **экспериментально-умозрительного** подхода, мы пришли к следующим заключениям. Во-первых, одной из ведущих причин увядания личности и общества является захудалость и деградация **мыслительной культуры**. Во-вторых, развитая **мыслительная культура** индивида является основанием его пребывания в обществе, которое не стоит спихивать на плечи другого, а наоборот – принимать и развивать, как универсальный инструмент, присущий и необходимый каждому, вступившему в общественные отношения. В-третьих, **«философия»** является той самой **практикой мышления**, наполняющей **культуру мысли** как особенными для каждого конкретного условия проживания сущностями, так и универсальными методами обобщения, систематизирования, анализа, синтеза и аргументации знания. В-четвертых, все наши конструкции мышления, не связанные с процессом производства суть умозрительны: это наши интересы, наши представления, верования и пр., формирующие в нас процесс **самосознания**, приводящий по итогу к **осознанию**, где инструменты его (**осознание**) формирования можно назвать **философской методикой**, а сам результат – **мировоззрением**.

8. Подводить утешительные итоги хотелось бы установлением цели, черпающей свои мотивы в осветленных выше недостатках **отсталой культуры мышления**, свойственной **обыденному** воззрению в нашем обществе: мы делаем **предложение** привнести в круг интересов нашей **обыденной культуры мышления** новое видение феномена **«философия»** как умозрительной практики, наполняющей **культуру** нашей **мысли** в соответствии как с универсальными законами человеческого мышления, так и умножая разнообразие этого наполнения всевозможными умозрительными конструкциями, которые и складывают итоговое **мировоззрение**, благодаря которому мы можем позиционировать себя по отношению к другим культурам, привносить свою лепту в формирование **мировой культуры**, а также вовсе создавать условия продуктивного и гарантированного развития индивида.

О.О. Попадич

Ужгородський національний університет

РОЛЬ ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Виховання молодого покоління – пріоритетна умова майбутнього розвитку нашої країни. Метою виховання є формування гармонійно розвиненої

особистості.

Погоджуємося з визначенням виховання, яке подає В. В. Ягупов: «Виховання – це процес цілеспрямованої, систематичної, організованої і планомірної взаємодії вихователя і вихованця, під час якого відбувається вплив на свідомість, підсвідомість, пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери вихованця з метою формування у нього наукового світогляду, високих моральних, громадських і професійних рис для формування його особистості» [4, с. 424].

Таким чином, у центрі виховного процесу – ідеали і стратегічна мета, спрямована на послідовне формування і гармонійний розвиток особистості, її духовного, морального піднесення, реалізацію високих ідеалів, моральних та естетичних цінностей, на становлення багатого внутрішнього світу соціального суб'єкта, на розкриття його творчих здібностей, універсальних потреб та інтересів, практичних навичок, на добровільне дотримання ним прийнятих у соціумі традицій і норм.

У класичній педагогічній літературі (Г. Ващенко, О. Вишневецький, Ю. Дзерович, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, П. Юркевич та ін.) питання виховання розглядається у контексті загального всебічного й гармонійного розвитку людини, здійснюється акцент на виховання моральної культури особистості. Вихованню за принципом свободи надає перевагу Г. Ващенко. Він зазначає, що «...справжня свобода накладає й обов'язки – і чим більша перша, тим більші й другі» [1, с. 207].

У своєму вченні В. Сухомлинський наполягав на вихованні почуття людської гідності, впевненості, гордості, на захисті честі кожного вихованця [2, с. 326].

Видатний український учений К. Ушинський вважав, що виховання – це передбачувана діяльність, яка цілеспрямовано здійснюється школою, вихователями, наставниками [3, с. 47].

Отже, видатні українські педагоги значну увагу приділяють гуманізації освіти і виховання. Ідеали громадянськості та патріотизму вони пов'язують з найвищими ідеалами гуманізму.

Поняття «виховання молодшого школяра» у широкому розумінні – це сукупність усіх впливів на свідомість, поведінку та психіку людини, які спрямовані на її підготовку до активної участі у виробничому, культурному, громадському житті суспільства. У вузькому сенсі виховання є планомірним впливом батьків, школи, навчального закладу на вихованця.

Під час навчання у початковій школі у молодшого школяра формуються особистісні властивості і формуються предметні результати. Тобто сучасна

освіта відмовляється від академічної основи освітнього процесу на користь освіти, спрямованої на розвиток особистості учня, його суб'єктності (самостійності).

Виховання молодшого школяра охоплює не тільки шкільну життєдіяльність, а й інші сфери життя дитини. У вихованні одночасно беруть участь батьки дитини, вчителі, однокласники, вихователі, родичі, товариші, друзі, однолітки, школа в цілому, сім'я; церква т.п. Усі вони беруть участь і визначають напрямок і зміст процесу виховання дитини, роблячи вплив на її особистість.

Виховний процес у початковій школі багатофакторний. На нього впливають об'єктивні (особливості суспільного ладу, рівень соціально-економічного розвитку, звичаї, традиції, природне середовище та ін.) і суб'єктивні (соціально-педагогічна діяльність середовища, навчально-виховних закладів; засобів масової інформації тощо) фактори.

Погоджуємося, що існують такі сфери початкової школи, в яких відбувається виховання учнів: уклад шкільного життя; уроки з предметів; класні години; позаурочна діяльність, яка включає програми додаткової освіти дітей, програми розвитку, гуртки, спортивні та дозвільні заняття; позакласна діяльність; позашкільна діяльність; вільне спілкування школярів у нерегламентований час (їдальня, прогулянка); взаємодія школи з сім'ями і соціальними партнерами [5].

Таким чином, виховання – одна з основних категорій педагогіки, що відображає цілеспрямований, свідомо контрольований процес і результат розвитку молодшого школяра, а правильне використання сфер початкової школи, в яких відбувається виховання учнів, входить у коло професійних обов'язків педагога початкової школи.

Бібліографічні посилання:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підручник [для педагогів]. К. : Українська Видавнича спілка, 1997. 441 с.
2. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / Вибрані твори : у 5 т. К. : Радянська школа, 1976. Т. 2. С. 149–416.
3. Ушинський К. Д. Теоретичні проблеми виховання і освіти / Вибрані педагогічні твори : у 2 т. К. : Радянська школа, 1983. Т. 1. С. 9–91.
4. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник. К. : Либідь, 2002. 560 с.
5. Теорія і методика виховання молодших [Текст]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://stud.com.ua/24099/pedagogika/mistse_vihovannya_pochatkoviy_osviti > – Загол. з екрану. – Мова укр.

О.Л. Сапожніков

Дніпровська дитяча музична школа № 11

КОНЦЕПЦІЯ ПОШУКУ АБСОЛЮТНОГО ЗНАННЯ ПРО ПОРЯДОК НАВЧАННЯ

Перенавантаження та неправильне впорядкування учбового матеріалу негативно впливає як на рівень успішності учнів, так і на смисловий контекст навчання з приводу питання чи може учень не тільки засвоювати, але й пояснити свої знання. Проблема ефективності викладання учбового матеріалу може виникати також з індивідуальних, психофізіологічних особливостей учня, студента. Метою даної роботи є артикуляція абрису концепції пошуку абсолютного знання про порядок навчання в контексті можливості приведення організації освітнього процесу у відповідність апріорному гармонійному порядку в навколишньому об'єктивному мирі.

Для проведення паралелі між розумним порядком апріорних природних процесів та концепцією людини щодо організації та впорядкування освіти звернемось до філософської думки впродовж історичних часів, зокрема до висловлювання С. Гессена про те, що самі приватні та конкретні питання педагогіки зводяться в останніх своїх основах до чисто філософських проблем, і боротьба різних педагогічних течій між собою є тільки відображення більш глибоких філософічних протилежностей [4, с. 20]. Суб'єктивізм Д. Берклі базується на тому, що матеріальний світ, який ми бачимо перед очима, продукт наших відчуттів, звідси його теза про те, що існувати означає бути сприйнятим. Відповідним чином, якщо людина є частиною великого природного організму, то чому б не припустити, що виникаючі в житті проблеми (зокрема і проблеми педагогіки) – це наслідки руху незгідно принципам трансцендентального устрою природи.

Діалектика за Платоном – це перехід від менш загальних до більш загальних понять, аж поки ми не дійдемо до найбільш загальної ідеї Блага [5]. Логіка ідеї філософа передбачає наявність аподиктичного порядку речей в життєвій природі. Аристотель міркував про наявність в природі порядку та безладу. За Аристотелем джерела порядку і безладу є дружба і розбрат [1, с. 27].

Аврелій Августин в своїй книзі «Про порядок» замислювався над тим загальним порядком, на якому тримається і управляється цей світ, про розумний рух тіл в природі, який відбувається незалежно від людської волі. Згідно його концепції причина безладу в свідомості людини в тому, що вона не

знає саму себе і не вміє відволікатися від почуттів, зосереджуючи душу і утримуючи її саму в собі.

Можна з'ясувати, що найбільш цінні дидактичні знання здобуваються саме з ретельного дослідження впорядкування природних процесів. Дидактична концепція Я.А. Коменського щодо розробки педагогічних методів базується на відповідності порядку явищ, який існує об'єктивно в природній гармонії: «Мистецтво є сильно нічим іншим, як наслідуванням природі» [6, с. 316]. М. Монтессорі розробила схему періодичності сенситивних періодів малюків. Отже, сенситивні періоди – це відрізки часу, відносно яких дитина стає більш сприятливою до деяких впливів. Ретельно вивчаються психофізіологічні особливості школярів різних віків. В молодшому віці психічний розвиток дитини досягає такого рівня, при якому можна формувати рухові, сенсорні і ряд інтелектуальних навичок [3, с. 107].

Увага-особлива властивість людської психіки. Вона існує в тісному зв'язку з відчуттям, сприйняттям, роботою пам'яті [7, с. 174–175]. За концепцією В. Аткинсона «Пам'ять слідує за увагою, і запам'ятовують краще ті факти, які вплинули на розум, коли він не був зайнятий чимось іншим» [2, с. 18].

Отже, згідно концепції Платона, дитина в утробі матері вже має всі знання про мир, тільки вона їх забуває після народження і сам процес пізнання світу – це процес пригадування цих знань. З приводу цього та вищеозначеного матеріалу можна припустити, що педагогіка має напрям встановлення тісного зв'язку з природною мудрістю, зокрема шляхом знаходження (або пригадування) абсолютного знання про впорядкування навчального матеріалу та організацію навчального процесу. Приклади абсолютних знань: закон Архімеда, геліоцентрична модель Сонячної системи М. Коперника, періодична система хімічних елементів Д. Менделєєва тощо.

Бібліографічні посилання:

1. Аристотель. Метафізика. Переклад з грецької. П.Д.Первова, В.В.Розанова. М. : Інститут філософії, теології і історії св.Фоми, 2006. 232с.
2. Аткинсон В.У. Виховання пам'яті. Мн.: Бел Ен,2005. 160с.
3. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К. : Просвіта, 2001. 414 с.
4. Гессен С.И. Основи педагогіки. Введення в прикладну філософію : навчальний посібник для вузів. М. : Школа-пресс, 1995. 448 с.
5. Платон. Государство / пер. с древнегреч. А.Н. Егунова // Собр. соч. в 4-х т. Т.3. М. : Мысль, С. 79–420.
6. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: в 2-х т. Т.1. М. : Педагогика, 1982, 636 с.
7. Мирошниченко С.А. Скорочтение и хорошая память: лучшие упражнения и тренинги. Д. : ООО ПКФ «БАО», 2008. 480 с.

Б.О. Сенин

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ЖИЗНЕННЫЙ МИР СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ: ФЕНОМЕНОЛОГИЧЕСКИЙ КОММЕНТАРИЙ

Вопрос понимания жизненного мира крайне важен для выяснения статуса того, как мы воспринимаем и того, что воспринимается нами в интернет-среде. Жизненный мир, согласно идеям Э. Гуссерля и М. Мерло-Понти, в своей целостности не является объективной средой законов и правил жизни, напротив, он есть изначальным горизонтом любого опыта, т.е. тем, благодаря чему восприятие возможно. В свою очередь, первичное восприятие существует не как подверженность нашего тела влиянию внешних вещей, но как выразительное единство нашего живого тела, направленное на мир. Именно через живое тело, перспектива которого устанавливает координаты жизни, мы впервые участвуем в мире вместе с бесконечностью перспектив других людей. Такие рефлексивные построения сознания, как субъект, объект и т.д., с феноменологической точки зрения, являются вторичными построениями сознания, уже встроенного через тело в жизненный мир. Какую же онтологию жизненного мира выстраивает социальная сеть?

Первое, чем отличается социальная сеть – это удалением перспективы живого тела. Основными характеристиками живого тела являются его перспективность, т.е. определенная укорененность в своей точке зрения, и направленность на пересечение перспектив, в котором как раз таки и конституируется жизненный мир. Еще до столкновения с социальной сетью мы испытываем воздействие на привычные способы существования нашего тела: если в естественном мире наше самовыражение определяется лишь открытой структурой живого тела (этот мир по своей сути не завершен и всегда открыт для новой точки зрения), то, попадая в мир рационально-технический, живое тело жестко ограничивается, что мы можем видеть на примере персонального компьютера и мобильных устройств коммуникации. Наше восприятие этих технических средств и взаимодействие с ними задается их характеристиками, экраном, способами ввода и т.д. Однако социальная сеть возводит подобную техническую рациональность и инструментальность в ранг принципов своего мира, делая сознание и его деятельность единственной перспективой в рамках сети.

Данный принцип ясно проглядывается в системе профилей, на которой основаны практически все социальные сети. Разработчики социальных сетей

так или иначе осознают тот аспект восприятия человека, что «воспринимаемые вещи действительно могут существовать, если я пойму, что они воспринимаются и другими» [2, с. 152], поэтому профиль призван быть определенной точкой опоры пользователя и его проводником в мир сети с ее «реально существующими» вещами. Как мы можем заметить, первое, что дано пользователю в пространстве социальной сети – это именно процедура создания профиля, в процессе которой пользователь называет себя для сайта определенным именем и вводит данные о себе под предлогом «представиться», «рассказать о себе», «поделиться интересами» и т.д. Пользователь в первую очередь имеет дело с технически-рациональной системой, в которую он сам себя встраивает путем углубления и отождествления себя с тем созданным инструментами сайта профилем, который состоит из уже ставших объективными данных: имя, пол, интересы, факты из прошлого, фото и видеoinформация и т.д. Таким образом, создание профиля, создание своего «Я», по сути сводится к информационному заполнению некой сетевой ячейки «его» с определенным набором функций. Безграничная перспектива живого тела снимается и разделяется социальной сетью на отдельные функции, программы и алгоритмы.

Здесь мы подходим ко второму коренному различию мира социальной сети и жизненного мира, а именно к тому, что мы можем назвать «телесной инструментальностью», которая распространяется на всю структуру социальной сети. Горизонты жизненного мира, открывающиеся первоначально телом, социальная сеть превращает в собственный инструментарий, делая акцент на его телесности, на близости к пользователю. В самой своей задумке социальная сеть пытается быть идеальным искусственным миром, в котором не будет неопределенности и туманности жизни, и где все будет поддаваться рациональному контролю.

Временной горизонт, в котором через точку настоящего удерживается как прошлое, так и будущее, превращается в социальной сети во временные объекты – в хронологию, что хорошо видно на примере новостной ленты. Без горизонта времени объекты не могут скрыться в забвении прошлого или ожидании будущего: в новостной ленте объекты существуют только в застывшем моменте настоящего и никак не отличаются друг от друга во времени, кроме как механическим указанием даты. Сама связь слова новости со словом новое указывает нам на наличие и важность лишь нового в социальной сети – пользователи профилей сети живут в объективной хронологии нового, лишенной течения целостного времени.

Отсюда мы также видим проблему пространственного горизонта в мире

сети, который превращается в пространство объектов, лишенных связи с живым телом. Домом пользователя является интернет-страница его профиля, а слово «место» почти исчезает – его не к чему применить, т.к. пространство объектов, представленных на экране, несоизмеримо с жизненной перспективой, где объект может как выплыть из-за горизонта, так и скрыться в нем. Наше живое тело не может в полной мере «поселиться» в заданных и ограниченных координатах экрана. Интернет-страница всегда держит объекты на виду для их полного инструментального контроля, т.е. будь то удаления или возвращения к ним. Что еще более критично для нашего восприятия, так это то, что социальная сеть не позволяет пользователю быть вместе с другими людьми, сосуществовать с ними. Само наше естественное понимание мира основывается не на признании определенной суммы объектов (суммы элементов интерфейса сети или суммы профилей), а на осознании того, что каждый из нас обладает некой перспективой взгляда на мир, сосуществующей с бесконечностью иных перспектив.

Хронология сообщений или просмотр фото и видео других профилей не дают этой перспективности по той причине, что все, что мы можем воспринять в пространстве социальной сети уже проходит сквозь ее инструментальное поле: горизонт речи становится застывшей информацией в виде сообщений или комментариев, горизонт межличностных отношений заменяется списками друзей и т.д. Наше анонимное, т.е. доличностное, стремление жить в горизонтах с другими превращается в социальной сети в ее анонимную регуляцию и надзор за находящимися в ней пользователями.

Библиографические ссылки:

1. Гуссерль Э. Логические исследования. Картезианские размышления. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Кризис европейского человечества и философии. Философия как строгая наука. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000.
2. Мерло-Понти М. В защиту философии. – М.: Изд. гум. лит., 1996.
3. Мерло-Понти М. Феноменология восприятия. – СПб.: Наука, 1999.

А.Э. Сипко

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

**ФЕНОМЕН КЛИПОВОГО СОЗНАНИЯ:
СТРУКТУРАЛИСТСКАЯ РАЗМЕТКА**

Сегодня общеизвестно, что сознание – феномен исторический. Об этом писали представители разных направлений: Г.В.Ф. Гегель, К. Маркс,

В. Дильтей, М. Хайдеггер, Ж.-П. Сартр, Г. Маркузе, М. Мамардашвили и др. Иными словами, сознание несет в себе отпечаток времени, в нем преломляются социокультурные события, и оно, в свою очередь, является генератором определенных символов, смыслов, установок. Одной из знаковых черт современности является клиповое сознание.

Теоретической основой изучения клипового сознания являются работы Э. Тоффлера [4], М. Маклюэна [3], Ф. Гиренка [1; 2], К. Фрумкина [5; 6] и др. Целью моей работы является артикуляция основных культурно-онтологических оснований, в пределах которых осуществляется становление клипового сознания. В качестве рабочего определения того, что такое клиповое сознание примем разметку Ф. Гиренка, определявшего его через следующий ряд: «аффективное действие», «быстрое мышление», «мышление, извлекающее абсурдность события», «монтаж», «схватывание сути в образе» и др. В качестве методологической основы раскрытия темы выберем структуралистский подход.

Первое основание клипового мышления – социокультурное. Ключевую роль здесь играет бинарная оппозиция «индустриальность / постиндустриальность», поскольку артикуляция клипового сознания в современном мире связано с переходом к информационному, посткапиталистическому обществу, существенной чертой которого является дигитализация нашего существования, доминирование виртуальной составляющей в виде Интернета, многочисленных социальных сетей.

Второе основание – антропологическое. Бинарная оппозиция «человек / мир» здесь раскрывается таким образом, что возникает феномен «информационного человека», бытие которого существенно детерминировано миром цифровых технологий, виртуальных, интерактивных коммуникаций.

Третье основание – семиотическое. Именно бинарная оппозиция «знак / образ» показывает доминирование в клиповом мышлении образа над знаком, воображения над рассудком, наглядности над логическим конструированием, полилинейности монтажа и коллажа над монолинейностью текста. Таким образом, клиповое мышление одновременно принадлежит догуттенберговской эпохе с ее культурой образов и постгуттенберговской эпохе с ее клиповой культурой (MTV, бесчисленные сериалы и др.).

Четвертое основание клипового мышления – мировоззренческое. Через артикуляцию бинарной оппозиции «Эдип / Нарцисс» становится понятным, что феномен клипового сознания связан с переходом к культуре потребления. Современный потребитель – это Нарцисс, который должен аффективно реагировать на те импульсы, сигналы, установки, что диктует ему общество потребления с ее специфическими ценностями, императивами. Если позволить

себе немного иронии, то в потребительском обществе пара «Маркс и Спенсер» победила пару К. Маркс и Ф. Энгельс.

Таким образом, подытоживая, могу сказать, что предложенная в этих тезисах структура, позволяет исследовать феномен клипового сознания в четырех срезах: социокультурном, антропологическом, семиотическом, мировоззренческом. Это позволяет более объемно посмотреть на данный феномен, многообразие проявлений которого наблюдается в современном мире.

Библиографические ссылки:

1. Гиренок Ф.И. Клиповое сознание. М. : Академ. Проект, 2014. 249 с.
2. Гиренок Ф.И. Клиповое сознание: клипы в науке, клипы в философии, клипы в политике, клипы в искусстве, клипы в образовании, неклиповое. М. : Проспект, 2016. 256 с.
3. Маклюэн М. Галактика Гуттенберга: сотворение человека печатной культуры / пер. с англ. А. Юдина. К. : Ника-Центр, 2004. 432 с.
4. Тоффлер Э. Третья волна / пер. с англ. К. Бурмистрова и др. М. : АСТ, 2010. 784 с.
5. Фрумкин К.Г. Клиповое мышление и судьба линейного текста [Электронный ресурс] // Топос. Литературно-философский журнал 2010. Режим доступа: <http://www.topos.ru/article/7371> (дата обращения 11.03.2019)
6. Фрумкин К.Г. После капитализма. Будущее западной цивилизации. М. : Алгоритм, 2014. 110 с.

А.О. Ульянич

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

АРХЕОЛОГІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ІСТОРИЧНОГО ЗНАННЯ

Важко назвати інше поняття, ніж «ідентичність», яке викликало б таку велику кількість трактувань, інтерпретацій та оцінок. Одних лише визначень існує десятки, сотні. І в цьому немає нічого дивного, адже чим складніший об'єкт дослідження, тим різноманітніші грані його вираження, а відтак, і можливості вивчення. Саме поняття «ідентичність» часто використовується у дослідженнях настільки широко, розпливчасто, що сутність ідентичності, як справедливо зазначають деякі автори, просто «вислизає із рук» під час спроб уловити і точно визначити її зміст. Розбіжності простежуються у розумінні природи цього явища, його структури, а також специфіки реалізації та застосування ідентичності у вигляді конкретних втілень. Справа ускладнюється й тим, що багато дослідників використовують термін «ідентичність», а також словосполучення для позначення її різновидів (національна, етнічна, релігійна, професійна тощо) як дещо само собою зрозуміле, що не потребує визначень [1, с. 31].

Етимологія слова «ідентичність» (від латинського *identicus* – однаковий, тотожний) поєднує у собі два значення: перше – тотожність особі самій собі, антиномією у цьому розумінні для нього буде слово «Інший»; друге – виняткова однаковість із кимось або чимось, у цьому випадку антиномією є «різний». Ідентичність – це співвіднесеність чогось з самим собою у зв'язку із власною змінністю, мінливістю. Вона постає як спосіб збереження форми того або іншого суб'єкта в часі та просторі [2, с.75].

Спроби пояснення в археології прагнення «розпізнати» групи людей, які залишили ті чи інші археологічні пам'ятки, завжди привертала увагу дослідників. Обговорення можливостей інтерпретаційних напрямків в археології на основі сучасних теоретичних підходів за популярністю не поступаються іншим значущим теоретичним сюжетам (до таких колись відносились дискусії про сутність поняття «археологічна культура»). Дане питання тісно пов'язане з проблемою ідентичності, а саме слово «ідентичність» в останні роки вживається досить часто, причому не тільки в науковій і політичній, а й іншій публіцистиці. У вітчизняних виданнях термін «ідентичність» ґрунтовно потіснив, а подекуди і повністю витіснив звичні у вживанні слова на кшталт «самосвідомості» або «самовизначення» [3, с.44].

Головний поштовх до вивчення ідентичності в археології прийшов зі сфер гендерної та феміністської археології. На відміну від інших соціологів, які покладаються на живих індивідів у своїх запитаннях про ідентичність і здатні формувати свої міжособистісні відносини і реакції в певних ситуаціях, археологи найчастіше обмежені відсутністю знань про конкретних людей. Основним матеріалом, з яким працюють археологи, є матеріальна культура. Завдяки своєму досвіду роботи з матеріальною культурою та інтерпретації її в контекстному розумінні, археологія ідеально підходить для того, щоб додати матеріальний вимір, який часто відсутній в інших суспільних науках. Дивлячись на такі культурні елементи, як одяг, просторове розташування та архітектура, а також розглядаючи їх як засоби масової інформації, через які обговорюються багато спільних стосунків і взаємодій, археологія може деталізувати, як матеріальний світ бере участь у артикуляції соціальної ідентичності, як особистісної, так і групової [4, с. 9].

Об'єднуючи багато знань, які забезпечують унікальний інтегрований підхід до ідентичності, археологія ідентичності включає п'ять ключових сфер, які нещодавно з'явилися в археологічній соціальній теорії: стать, вік, етнічна приналежність, релігія, статус. У світлі різноманіття дослідницьких підходів видається цікавим узагальнити деякі роздуми про сутність ідентичності, співвідносячи їх з надзвичайно багатою палітрою її проявів у археологічних

джерелах. Оскільки у вітчизняній культурній традиції «ідентичність» передавалася зазвичай як «тотожність», наше вухо не сприймає те, що в романо-германському культурному ареалі сприймається як належне. Тому вживання терміну «ідентичність» в соціально-гуманітарних науках (культурній антропології, соціології, соціальній психології) довгий час йде по паралельному з філософією руслу [5, с. 28]. Варто відзначити, що найвиразніше дослідження соціальної ідентичності в археології висвітлено у вивченні гендерних відносин. У той же час у світовій літературі представлена точка зору, згідно з якою усвідомлення групової приналежності закладено в генетичному коді і являється продуктом ранньої людської еволюції, коли здатність розпізнавати членів родинної групи була необхідна для виживання.

Отже, проблема дослідження ідентичності ґрунтується на поточних дебатах про етнічну інтерпретацію в археології, але дедалі частіше вчені намагаються поставити її у дещо іншому контексті [6, с. 45]. Дивлячись на елементи матеріальної культури, а також розглядаючи їх як засоби масової інформації, через які обговорюються багато спільних стосунків і взаємодій, археологія може деталізувати, як матеріальний світ бере участь у артикуляції соціальної ідентичності, як особистості, так і групи. Об'єднуючи цілий комплекс знань, археологія забезпечує унікальний інтегрований підхід до проблеми дослідження питання ідентичності.

Бібліографічні посилання:

1. Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.
2. Попова Е. Диалектика тождественности и самости в концепте идентичности // Ідентичність у сучасному світі // Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції. Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2006. С. 75-76.
3. Малахов В. С. Неудобство с идентичностью. *Вопр. философии*. 1998. № 2. С. 43–53.
4. Margarita Diaz-Andreu, Sam Lucy, Stasa Babic and David N. Edwards/ *The Archaeology of Identity, Approaches to gender, age, status, ethnicity and religion - Great Britain: The Cromwell Press, Trowbridge, Wiltshire, 2005.*
5. Чекалина А.А. Гендерная психология: Учеб. пособие. М.: Изд-во «Ось-89», 2006. 256 с.
6. *The Archaeology of Identities: A Reader /Ed. by T. Insoll. L.; N. Y.: Routledge, 2007. 335 p.*

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Авдієнко Ілля Олександрович, студент 3 курсу спеціальності «філософія» факультету суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Бразуль-Брушковський Євгеній Георгійович, кандидат філософських наук, Communicative Mind and Sustainable Living Project, м. Львів

Бойко Анна Андріївна, студентка 4 курсу спеціальності «філософія» факультету суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Галицька Ю.В., аспірантка кафедри «Філологія та переклад» Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, м. Дніпро

Діхтяренко Анастасія Сергіївна, студентка 4 курсу спеціальності «політологія» ДНУ імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Зеленкевич Ліана Павлівна, старший викладач циклової комісії соціальної роботи та соціальної педагогіки Класичного приватного університету, м. Запоріжжя

Квітка Дмитро Сергійович, студент 4 курсу спеціальності «філософія» факультету суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Ковалевський Ростислав Олегович, студент Української медичної стоматологічної академії, м. Полтава

Макаренко Марія Андріївна, магістр 1 курсу спеціальності «філософія» факультету суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Митюшина Ольга Олегівна, студентка Української медичної стоматологічної академії, м. Полтава

Музильов Олександр Володимирович, аспірант 2 року навчання Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Оленіч Костянтин Дмитрович, студент 3 курсу спеціальності «філософія» факультету суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Пацев Артем Віталійович, студент 4 курсу спеціальності «філософія» факультету суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Попадич Олена Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Ужгородського національного університету, м. Ужгород

Сапожніков Олексій Леонтійович, магістр, викладач гітари Дніпровської дитячої музичної школи № 11, м. Дніпро

Сенін Богдан Олегович, студент 4 курсу спеціальності «філософія» факультету суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Сіпко Олександр Едуардович, студент 4 курсу спеціальності «філософія» факультету суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ імені Олеся Гончара, м. Дніпро

Ульянич Аліна Олексіївна, студентка 2 курсу кафедри археології та етнології України факультету історії та філософії ОНУ імені І.І. Мечнікова, м. Одеса

ЗМІСТ

Авдиенко І.А. Постиронія: продовження постмодерністської іронії или её смерть?	2
Бразуль-Брушковський Є.Г. Творчість, підприємництво і особистість як дороговки нової системи освіти	4
Бойко А.А. Логика священного пространства в феноменології релігії Мирчи Еліаде	6
Галицька Ю.В. Інтерпретація філософського тексту при перекладі	7
Діхтяренко А.С. Державне будівництво як політична діяльність	9
Зеленкевич Л.П. Проблематика ментальності на селі у рамках децентралізації	11
Квітка Д.С. Відчуження від політики в філософії Ю. Еволи та Е. Юнгера	13
Ковалевський Р.О. Психологічна адаптація першокурсника до навчально- наукової діяльності в закладах вищої освіти	15
Макаренко М.А. Проблема самовизначення у контексті опозиції «Я – Інший»: діалектичний, феноменологічний та екзистенціальний абрис	16
Митюшина О.О. Жіночий традиційний одяг Середньої Наддніпряни	19
Музылёв А.В. Специфіка формування колективної пам'яті в умовах трансформуючихся обществ	20
Оленіч К.Д. Антиестетичні начала мистецтва	22
Пацев А.В. Предложення переосмислення феномена «філософія» в обывательській культурі мислі	24
Попадич О.О. Роль виховання в початковій школі	25
Сапожніков О.Л. Концепція пошуку абсолютного знання про порядок навчання	28
Сенін Б.О. Жизненный мир соціальних мереж: феноменологічний коментарій	30
Сипко А.Э. Феномен кліпового свідомості: структуралістська розмітка	32
Ульянич А.О. Археологія ідентичності в системі сучасного історичного знання	34
Відомості про авторів	37

Наукове видання

Україна – горизонти майбутнього: соціально-гуманітарний контекст

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

Українською, англійською та російською мовами

Редактор Шевцов С.В.

Підписано до друку 14.03.19. Формат 60x90/16. Папір друкарський.
Друк плоский. Гарнітура Times New Romans.
Ум. друк. арк. 3,2. Тираж 100 пр. Зам. № 624

Видавництво «Грані»
49000, м. Дніпро, вул. Старокозацька, 12д, к. 8
Свідоцтво про внесення до Держреєстру ДК No 2131 від 23.02.2005
granidp@gmail.com